

KLP og KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning

KLP og KLP-fondenes eierstyring bygger på beste praksis innenfor corporate governance som nedfelt i Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Vår stemmegivning er også i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskap, samt vår tilslutning til FNs Global Compact og FNs prinsipper for ansvarlige investeringer.

KLP og KLP-fondenes ansvar er å maksimere en langsiktig verdiskaping på den kapital vi forvalter. Vi har også en ambisjon om å være en aktiv og ansvarlig investor og eier. Det å utøve våre stemmeretter, basert på tydelig kommuniserte retningslinjer, er et viktig virkemiddel for å ivareta disse oppgavene.

Retningslinjene er ikke uttømmende, men adresserer de vanligste sakene det blir stemt over på generalforsamlinger. Vi vil ta stilling til alle saker som er til behandling og vurdere behovet for særskilte hensyn.

I utøvelsen av stemmeretter er Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse spesielt viktig. KLP og KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning bygger på denne standarden. Dette dokumentet har samme kapittelinnndeling som anbefalingen, med presiseringer av KLP og KLP-fondenes retningslinjer under det enkelte kapittel. Kapittelteksten er en ordrett gjengivelse av anbefalingen.

Se også utdypende kommentarer til Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse på www.nues.no.

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

- Styret skal påse at selskapet har god eierstyring og selskapsledelse.
- Styret skal gi en samlet redegjørelse for selskapets eierstyring og selskapsledelse i årsrapporten. Redegjørelsen skal omfatte hvert enkelt punkt i anbefalingen. Dersom denne anbefalingen ikke er fulgt, skal det forklares.
- Styret bør klargjøre selskapets verdigrunnlag og i samsvar med dette utforme retningslinjer for etikk og samfunnsansvar.

2. Virksomhet

- Selskapets virksomhet bør tydeliggjøres i vedtektene.
- Innenfor rammen av vedtektene bør selskapet ha klare mål og strategier for sin virksomhet.
- Vedtektenes formålsparagraf og selskapets mål og hovedstrategier bør fremgå av årsrapporten.

3. Selskapskapital og utbytte

- Selskapet bør ha en egenkapital som er tilpasset mål, strategi og risikoprofil.
- Styret bør utarbeide en klar og forutsigbar utbyttepolitikk som grunnlag for de utbytteforslag som fremmes for generalforsamlingen. Utbyttepolitikken bør gjøres kjent.
- Styrefullmakt til å foreta kapitalforhøyelse bør begrenses til definerte formål. Skal styrefullmakt dekke flere formål, bør hvert formål behandles som egen sak i generalforsamlingen. Styrefullmakt bør ikke gis for et tidsrom lenger enn frem til neste ordinære generalforsamling. Tilsvarende gjelder styrefullmakter til kjøp av egne aksjer.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer: Generelle fullmakter til å foreta kapitalforhøyelse bør normalt ikke utgjøre mer enn ti prosent av kapitalen. I tilfeller hvor generelle emisjonsfullmakter totalt overskrider ti prosent uten at det foreligger en konkret og tilfredsstillende begrunnelse, vil KLP og KLP-fondene stemme mot å gi styret en slik fullmakt. Tilsvarende gjelder styrefullmakter til kjøp av egne aksjer. Egne aksjer bør i utgangspunktet slettes ved nærmeste generalforsamling.

4. Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående

- Selskapet bør ha kun én aksjeklasse.
- Dersom eksisterende aksjeeieres fortrinnsrett ved kapitalforhøyelser fravikes, skal det begrunnes. Dersom styret vedtar kapitalforhøyelsen med fravikelse av fortrinnsretten på bakgrunn av fullmakt, skal begrunnelsen offentliggjøres i børsmelding i forbindelse med kapitalforhøyelsen.
- Selskapets transaksjoner i egne aksjer bør foretas på børs eller på annen måte til børskurs. Dersom det er begrenset likviditet i aksjen, bør kravet til likebehandling vurderes ivare tatt på andre måter.
- Ved ikke uvesentlige transaksjoner mellom selskapet og aksjeeier, aksjeeiers morselskap, styremedlem, ledende ansatte eller nærstående av disse, bør styret sørge for at det foreligger en verdivurdering fra en uavhengig tredjepart. Dette gjelder ikke når generalforsamlingen skal behandle saken etter reglene i allmennaksjeloven. Uavhengig verdivurdering bør foreligge også ved transaksjoner mellom selskaper i samme konsern der det er minoritetsaksjonærer.
- Selskapet bør ha retningslinjer som sikrer at styremedlemmer og ledende ansatte melder fra til styret hvis de direkte eller indirekte har en vesentlig interesse i en avtale som inngås av selskapet.

5. Fri omsettelighet

- Selskapets aksjer skal i prinsippet være fritt omsettelige. Det bør derfor ikke vedtektsfestes noen form for omsetningsbegrensninger.

6. Generalforsamling

- Styret bør legge til rette for at flest mulig aksjeeiere kan utøve sine rettigheter ved å delta i selskapets generalforsamling, og at generalforsamlingen blir en effektiv møteplass for aksjeeiere og styret, blant annet ved å påse at:
 - innkalling og saksdokumenter til generalforsamlingen, inkludert valgkomiteens innstilling er tilgjengelige på selskapets hjemmeside senest 21 dager før generalforsamlingen avholdes
 - saksdokumentene er utførlige nok til at aksjeeierne kan ta stilling til alle saker som skal behandles
 - påmeldingsfristen settes så nær møtet som mulig
 - styret og den som leder møtet legger til rette for at generalforsamlingen får mulighet til å stemme på hver enkelt av kandidatene til verv i selskapets organer
 - styret, valgkomiteen og revisor er til stede i generalforsamlingen
 - det foreligger rutiner som sikrer en uavhengig møteledelse i generalforsamlingen.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer:

- Påmeldingsfristen bør ikke være tidligere enn tre dager før møtedato.
- Dagsorden bør være detaljert og legge til rette for at votering skjer på enkeltpunkter og ikke ved at flere saker er samlet under ett punkt.
- Aksjeeiere som ikke kan være tilstede på generalforsamlingen bør gis anledning til å stemme. Selskapet bør:
 - gi informasjon om fremgangsmåten for å møte ved fullmektig
 - oppnevne en person som kan stemme for aksjeeierne som fullmektig
 - utarbeide fullmaktsskjema, som så vidt mulig, utformes slik at det kan stemmes over hver enkelt sak som skal behandles og kandidater som skal velges.

7. Valgkomité

- Selskapet bør ha en valgkomité, generalforsamlingen bør velge komiteens leder og medlemmer, og bør fastsette dens godtgjørelse.
- Valgkomité bør vedtektsfestes. Generalforsamlingen bør fastsette nærmere retningslinjer for valgkomiteen.
- Valgkomiteen bør sammensettes slik at hensynet til aksjonærfellesskapets interesser blir ivaretatt. Flertallet i valgkomiteen bør være uavhengig av styret og øvrige ledende ansatte. Minst ett medlem av valgkomiteen bør ikke være medlem av bedriftsforsamlingen, representantskapet eller styret. Maksimalt ett medlem av valgkomiteen bør være styremedlem og bør da ikke stille til gjenvalg til styret. Daglig leder eller andre ledende ansatte bør ikke være medlem av komiteen.
- Valgkomiteen foreslår kandidater til bedriftsforsamling og styre og honorarer for medlemmene av disse organer.
- Valgkomiteens innstilling bør begrunnes.
- Selskapet bør informere om hvem som er medlemmer av komiteen og eventuelle frister for å fremme forslag til komiteen.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer: Selskapet bør oppgi styrekandidater og sende ut valgkomiteens innstilling i forkant av generalforsamlingen. Hvis kandidatene ikke presenteres før generalforsamlingen vil KLP og KLP-fondene hovedsaklig stemme blankt.

8. Bedriftsforsamling og styre, sammensetning og uavhengighet

- Bedriftsforsamlingen bør sammensettes med sikte på bred representasjon fra selskapets aksjeeiere.
- Styret bør sammensettes slik at det kan ivareta aksjonærfellesskapets interesser og selskapets behov for kompetanse, kapasitet og mangfold. Det bør tas hensyn til at styret kan fungere godt som et kollegialt organ.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer: Med tanke på kapasitet mener vi at det er viktig at styremedlemmer har og bruker tilstrekkelig tid på sitt verv. Ved gjenvalg av styremedlemmer forventer vi at vedkommende har deltatt i de fleste av styremøtene, såfremt ikke særskilte omstendigheter foreligger.

- Styret bør sammensettes slik at det kan handle uavhengig av særinteresser. Flertallet av de aksjeeiervalgte medlemmene bør være uavhengige av ledende ansatte og vesentlige forretningsforbindelser. Minst to av de aksjeeiervalgte medlemmene bør være uavhengige av selskapets hovedaksjeeiere.
- Ledende ansatte bør ikke være medlem av styret. Dersom ledende ansatte er styremedlem, bør det begrunnes og få konsekvenser for organiseringen av styrets arbeid, herunder bruk av styreutvalg for å bidra til en mer uavhengig forberedelse av styresaker, jf. punkt 9.
- Styrets leder bør velges av generalforsamlingen hvis allmennaksjeloven ikke krever at vedkommende skal velges av bedriftsforsamlingen eller av styret, som følge av en avtale om at selskapet ikke skal ha bedriftsforsamling.
- Styremedlemmer bør ikke velges for mer enn to år av gangen.
- I årsrapporten bør styret opplyse om deltagelse på styremøtene og om forhold som kan belyse styremedlemmenes kompetanse. I tillegg bør det opplyses hvilke styremedlemmer som vurderes som uavhengige.
- Styremedlemmer bør oppfordres til å eie aksjer i selskapet.

9. Styrets arbeid

- Styret bør fastsette en årlig plan for sitt arbeid med særlig vekt på mål, strategi og gjennomføring.
- Styret bør fastsette instruksjoner for styret og for den daglige ledelsen med særlig vekt på klar intern ansvars- og oppgavefordeling.
- For å sikre en mer uavhengig behandling av saker av vesentlig karakter hvor styreleder selv er eller har vært aktivt engasjert, bør annet styremedlem lede diskusjoner i slike saker.
- Større selskaper skal etter allmennaksjeloven ha revisjonsutvalg. Det samlede styret bør ikke fungere som selskapets revisjonsutvalg. Mindre selskaper bør vurdere etablering av revisjonsutvalg. I tillegg til lovens krav om revisjonsutvalgets sammensetning mv. bør flertallet av medlemmene i utvalget være uavhengig av virksomheten.
- Styret bør også vurdere bruk av kompensasjonsutvalg for å bidra til grundig og uavhengig behandling av saker som gjelder godtgjørelse til ledende ansatte. Slikt utvalg bør bestå av styremedlemmer som er uavhengige av ledende ansatte.
- Styret bør informere om eventuell bruk av styreutvalg i årsrapporten.
- Styret bør evaluere sitt arbeid og sin kompetanse årlig.

10. Risikostyring og intern kontroll

- Styret skal påse at selskapet har god intern kontroll og hensiktsmessige systemer for risikostyring i forhold til omfanget og arten av selskapets virksomhet. Internkontrollen og systemene bør også omfatte selskapets verdigrunnlag og retningslinjer for etikk og samfunnsansvar.
- Styret bør årlig foreta en gjennomgang av selskapets viktigste risikoområder og den interne kontroll.
- Styret bør i årsrapporten gi en beskrivelse av hovedelementene i selskapets interne kontroll og risikostyringssystemer knyttet til dets finansielle rapportering.

11. Godtgjørelse til styret

- Godtgjørelsen til styret bør reflektere styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet.
- Godtgjørelse til styret bør ikke være resultatavhengig. Opsjoner bør ikke utstedes til styremedlemmer.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer:

- Godtgjørelser til styret kan utbetales i kombinasjon av aksjer (til markedspris) og kontanter.
- Vi anbefaler at styrehonoraret deles i et fast styrehonorar som godtgjørelse for ansvaret og et møtehonorar som godtgjørelse for arbeidet.

- Styremedlemmer, eller selskaper som de er tilknyttet, bør ikke påta seg særskilte oppgaver for selskapet i tillegg til styrevervet. Dersom de likevel gjør det, bør hele styret være informert. Honorar for slike oppgaver bør godkjennes av styret.
- Dersom det har vært gitt godtgjørelser utover vanlig styrehonorar, bør det spesifiseres i årsrapporten.

12. Godtgjørelse til ledende ansatte

- Styret utarbeider retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte i henhold til loven. Retningslinjene fremlegges for generalforsamlingen.
- Retningslinjene for fastsettelse av godtgjørelse til ledende ansatte bør angi hovedprinsippene for selskapets lederlønnspolitik. Retningslinjene bør bidra til sammenfallende interesser mellom aksjeeierne og ledende ansatte.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer for godtgjørelse generelt:

- Overordnet bør den totale godtgjørelsen være innenfor normen i bransjen. Den totale godtgjørelsen skal ta hensyn til kostnader for eierne, samtidig som den skal være konkurransedyktig. Godtgjørelsen skal også gi ledelsen riktige incentiver. Eventuell bonus skal være knyttet til selskapets verdiskaping og honorere gode resultater.
 - Sluttvederlag:
 - Etterlønnsavtaler bør ikke overskride to årslønner med avkortning mot lønn i evt. ny jobb eller ett år uten avkortning.
 - Endring i majoritetsseierskap bør ikke utløse ekstraordinære lønnsutbetalinger.
 - Sluttvederlag bør ikke tre i kraft ved egen oppsigelse.
 - Pensjon: Vi vil stemme for pensjonsavtaler med normale betingelser og pensjonsalder.
 - Redegjørelsen for godtgjørelse bør ha en form og innhold som danner et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for aksjonærene. KLP og KLP-fondene vil vurdere å stemme blankt eller stemme mot styrets redegjørelse, dersom redegjørelsen og rapporteringen ikke er tilstrekkelig som beslutningsgrunnlag.
- Resultatavhengig godtgjørelse til ledende ansatte i form av opsjons-, bonusprogrammer eller lignende, bør knyttes til verdiskaping for aksjeeierne eller resultatutvikling for selskapet over tid. Slike ordninger, herunder opsjonsordninger, bør være prestasjonsrettede og forankret i målbare forhold som den ansatte kan påvirke. Det bør settes et tak på resultatavhengig godtgjørelse.

KLP og KLP-fondenes retningslinjer for variabel lønn:

For at KLP og KLP-fondene skal stemme for opsjons- og bonusprogrammer, bør en vesentlig andel av de følgende prinsippene være oppfylt:

- Selskapet bør ha et fastsatt tak for bonus.
- Bonus skal bygge på målbare prestasjonskriterier og honorere gode resultater.
- Bonusutbetalinger bør reflektere flere års resultater.
- I tilfeller hvor selskapets aksjeutvikling ligger til grunn for den resultatavhengige godtgjørelsen bør selskapets aksjekursutvikling sammenlignes i forhold til en på forhånd definert, relevant referanse (for eksempel konkurrenter eller indekser).
- Bonus kan utbetales i kontanter eller i aksjer (til markedspris).
- I bonusordninger med aksjerabatter til de ansatte bør rabatten ikke overstige 20 prosent.
- Opsjonsordninger bør i større selskaper begrenses til toppledelsen.
- Den ansatte bør betale for opsjonene.
- Forslag om opsjonsprogrammer skal omfatte tildelingskriterier, og det bør beregnes virkelig verdi av opsjonsordningene, regnskapsmessige konsekvenser for selskapet og potensielle utvanningseffekter.
- Ved bruk av opsjonsordninger bør innløsningskurs justeres ved tildeling (til markedspris). Ved aksjebaserte ordninger og opsjonsprogrammer bør minst halvparten av aksjene beholdes i minimum tre år.

13. Informasjon og kommunikasjon

- Styret bør fastsette retningslinjer for selskapets rapportering av finansiell og annen informasjon basert på åpenhet og under hensyn til kravet om likebehandling av aktørene i verdipapirmarkedet.
- Selskapet bør årlig publisere oversikt over datoer for viktige hendelser som generalforsamling, publisering av delårsrapporter, åpne presentasjoner, utbetaling av eventuelt utbytte med mer.
- Informasjon til selskapets aksjeeiere bør legges ut på selskapets internettside samtidig som den sendes aksjeeierne.
- Styret bør fastsette retningslinjer for selskapets kontakt med aksjeeiere utenfor generalforsamlingen.

14. Selskapsovertakelse

- Styret bør ha utarbeidet hovedprinsipper for hvordan det vil opptre ved eventuelle overtakelsestilbud.
- I en tilbudsprosess bør styret og ledelsen ha et selvstendig ansvar for å bidra til at aksjeeierne blir likebehandlet, og at ikke virksomheten forstyrres unødige. Styret har et særskilt ansvar for at aksjeeierne har informasjon og tid til å kunne ta stilling til budet.
- Styret bør ikke uten særlige grunner søke å forhindre eller vanskeliggjøre at noen fremsetter tilbud på selskapets virksomhet eller aksjer.
- Dersom det fremsettes et tilbud på selskapets aksjer, bør ikke selskapets styre utnytte emisjonsfullmakter eller treffe andre tiltak med formål å hindre gjennomføringen av tilbudet, uten at dette er godkjent av generalforsamlingen etter at tilbudet er kjent.
- Dersom et bud fremmes på selskapets aksjer, bør styret avgi en uttalelse med en anbefaling om aksjeeierne bør akseptere eller ikke. I styrets uttalelse om tilbudet bør det fremkomme om vurderingen er enstemmig, og i motsatt fall på hvilket grunnlag enkelte styremedlemmer har tatt forbehold om styrets uttalelse. Styret bør innhente en verdivurdering fra en uavhengig sakkyndig. Verdivurderingen bør begrunnes og offentliggjøres senest samtidig med styrets uttalelse.
- Transaksjoner som i realiteten innebærer avhendelse av virksomheten, bør besluttes av generalforsamlingen, bortsett fra i de tilfeller hvor disse beslutninger etter loven skal treffes av bedriftsforsamlingen.

15. Revisor

- Revisor bør årlig fremlegge for revisjonsutvalget hovedtrekkene i en plan for gjennomføring av revisjonsarbeidet.
- Revisor bør delta i styremøter som behandler årsregnskapet. I møtene bør revisor gjennomgå eventuelle vesentlige endringer i selskapets regnskapsprinsipper, vurdering av vesentlige regnskapsestimer og alle vesentlige forhold hvor det har vært uenighet mellom revisor og administrasjonen.
- Revisor bør minst en gang i året gjennomgå med revisjonsutvalget selskapets interne kontroll, herunder identifiserte svakheter og forslag til forbedringer.
- Styret og revisor bør ha minst ett møte i året uten at daglig leder eller andre fra den daglige ledelsen er til stede.
- Styret bør fastsette retningslinjer for den daglige ledelsens adgang til å benytte revisor til andre tjenester enn revisjon.
- I ordinær generalforsamling bør styret orientere om revisors godtgjørelse fordelt på revisjon og andre tjenester.